



# Hvað höfum við lært?

Framleiðni og stöðugleiki

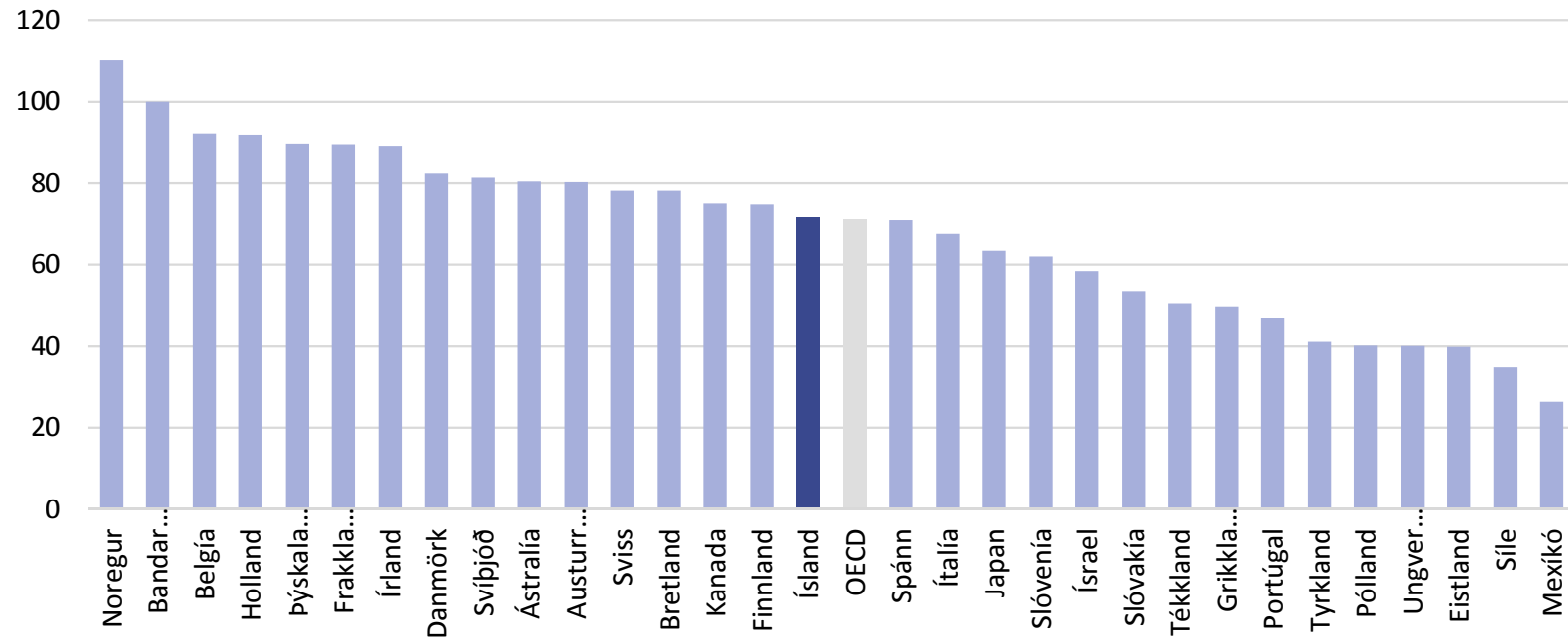
**Samtök atvinnulífsins og Viðskiptaráð Íslands**  
16. september 2015

# Framleiðni á Íslandi er lág og þarf að aukast

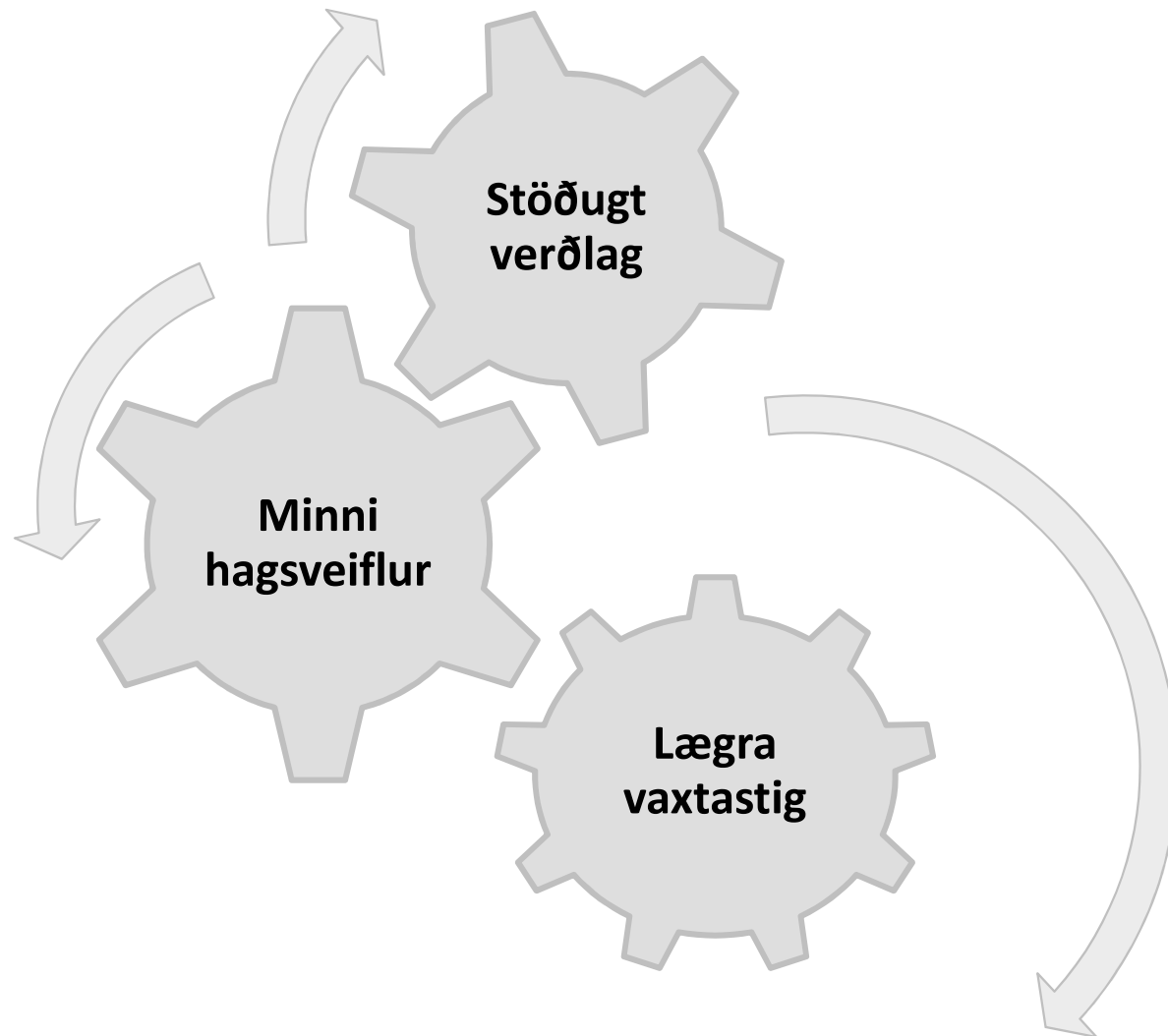
Undirstaða bættra lífskjara er aukin framleiðni. Til lengri tíma byggir kaupmáttur á betri nýtingu framleiðslupátta en hér á landi er lág framleiðni afleiðing slakrar hagstjórnar.

Framleiðni vinnuafis í nokkrum ríkjum OECD

BNA= 100 og röð innan OECD

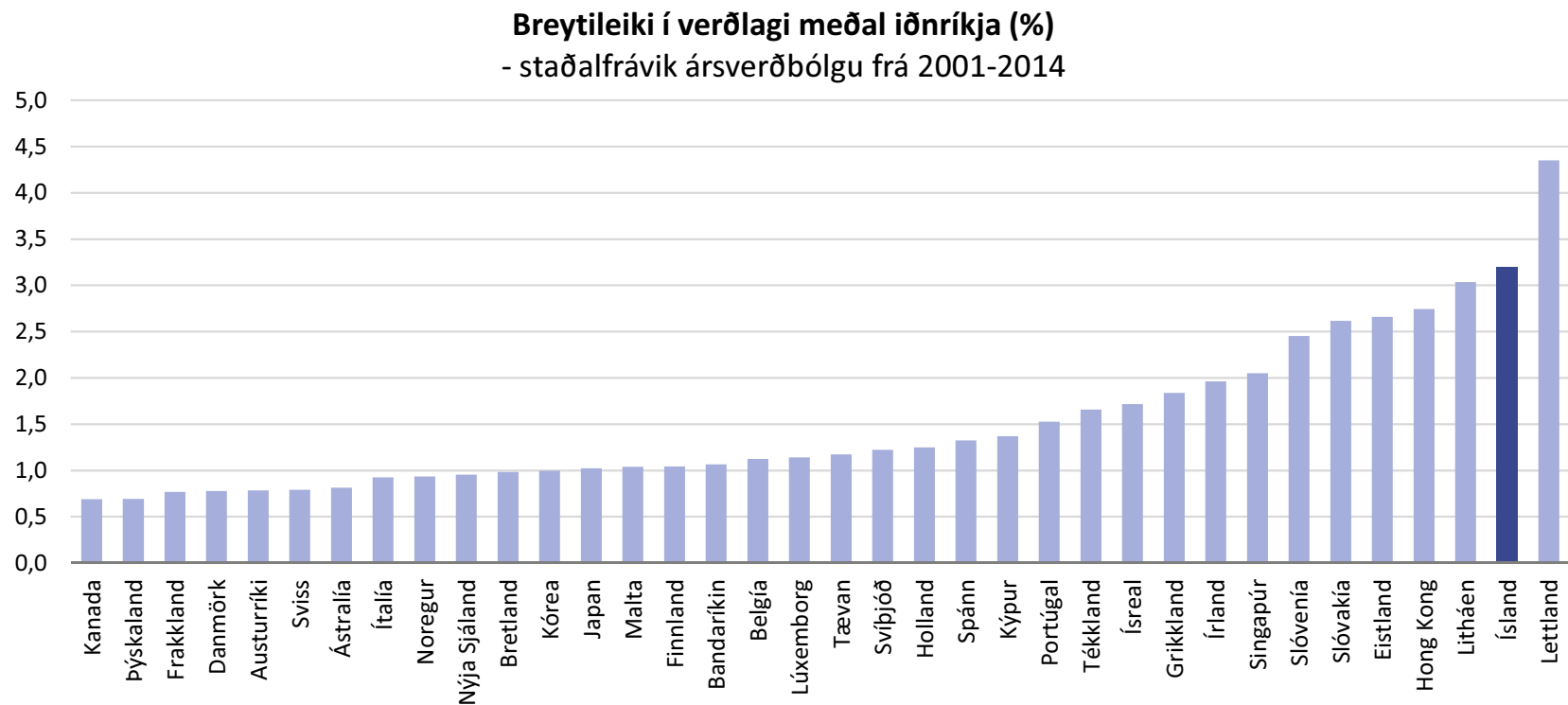


# Til að auka framleiðni þarf stöðugleika og fyrirsjáanleika



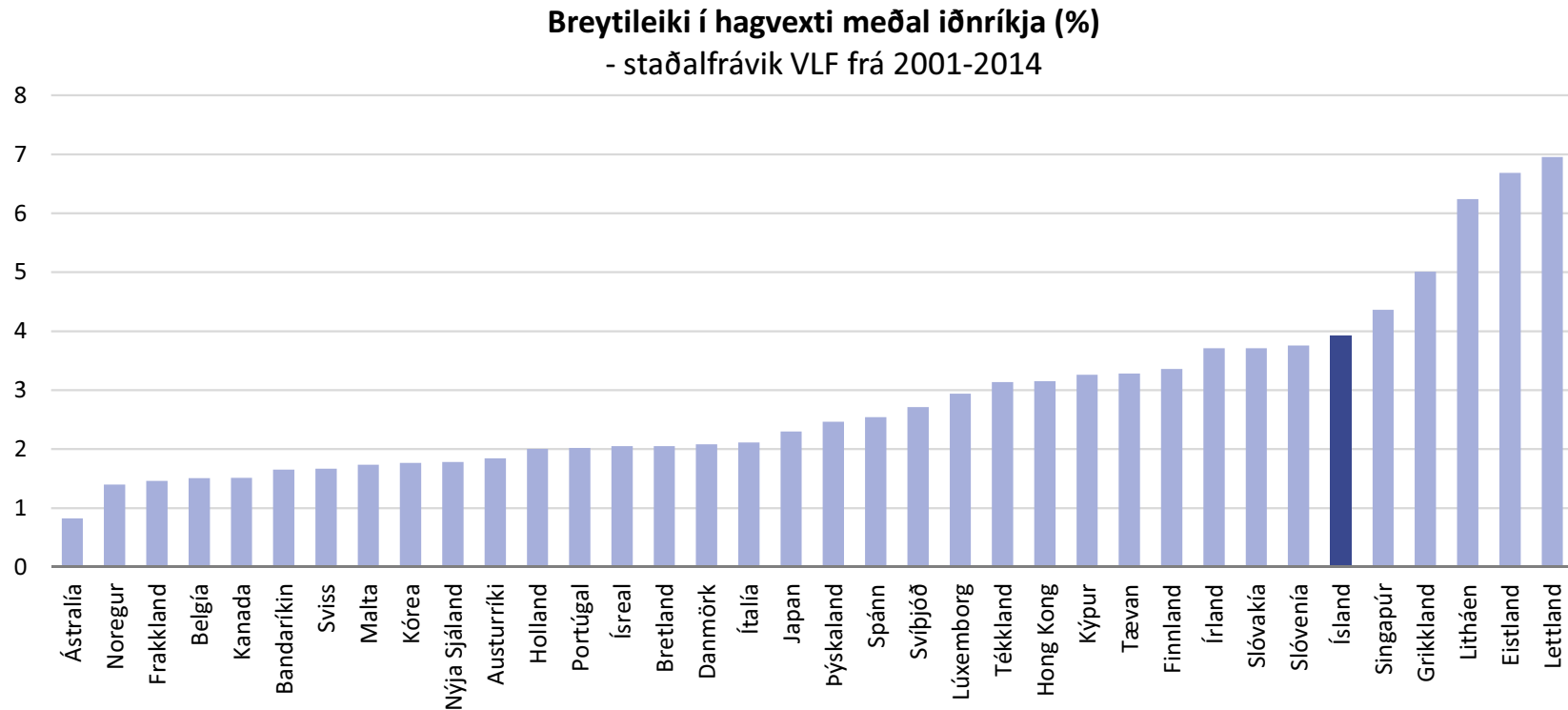
# 1. Breytileiki í verðlagi er nánast hvergi meiri

Frá upptöku verðbólgu markmiðs hér á landi hefur breytileiki í verðlagi nánast hvergi verið meira meðal iðnríkja.



## 2. Íslenska hagsveiflan, sveiflukenndari en flest iðnríki

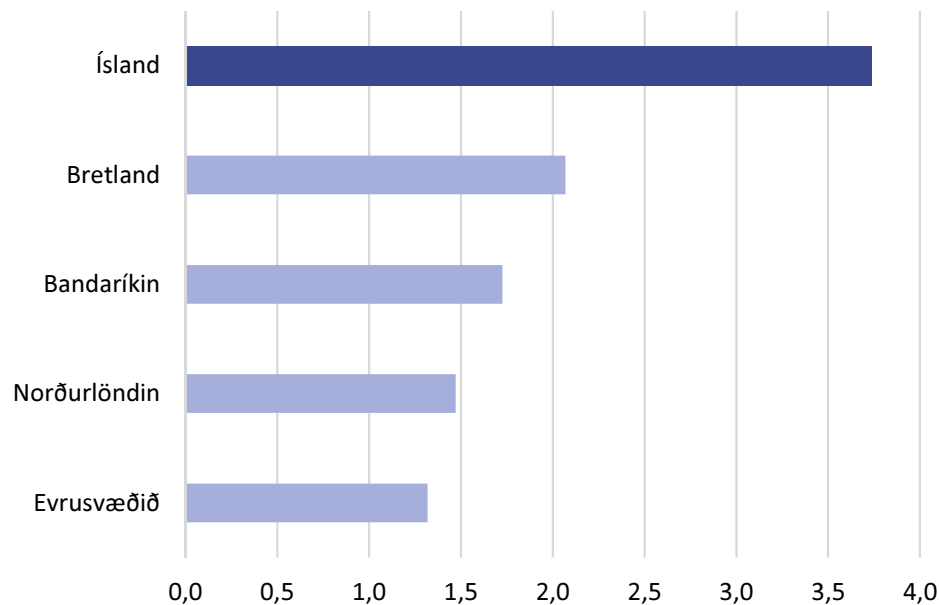
Breytileiki landsframleiðslu er mun meiri en það sem önnur ríki þurfa að glíma við.



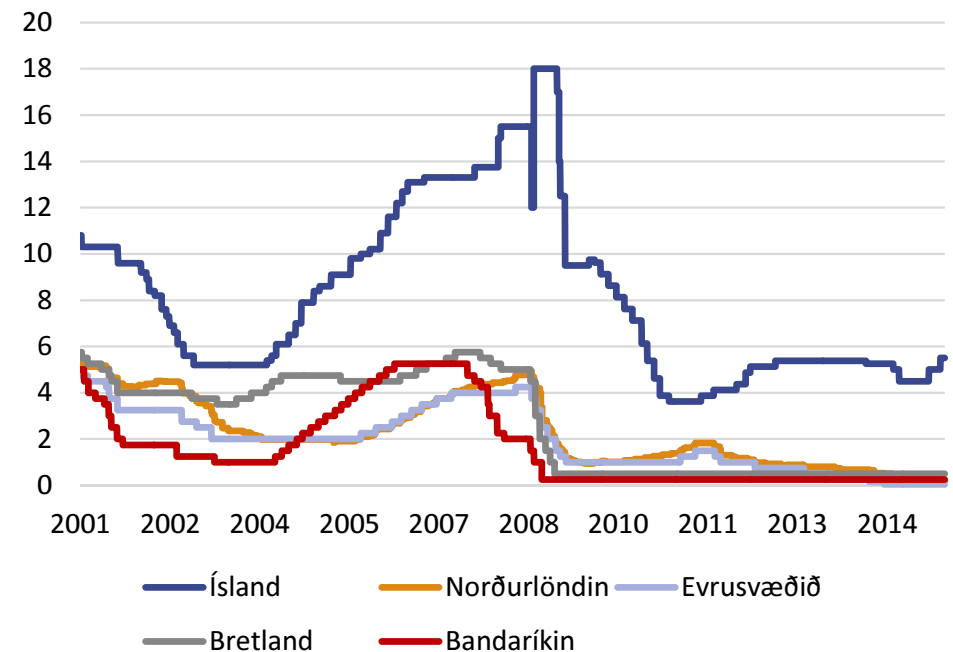
### 3. Vaxtastig er hærra og sveiflukenndara

Frá upptöku verðbólguþéttis hefur vaxtastigið haldist að meðaltali 6% hærri en í okkar viðskiptalöndum. Hátt vaxtastig helst jafnframt í hendur við auknar sveiflur á vaxtastiginu.

**Breytileiki nafnstýrivaxta 2001-2015, %**  
-staðalfrávik stýrivaxta



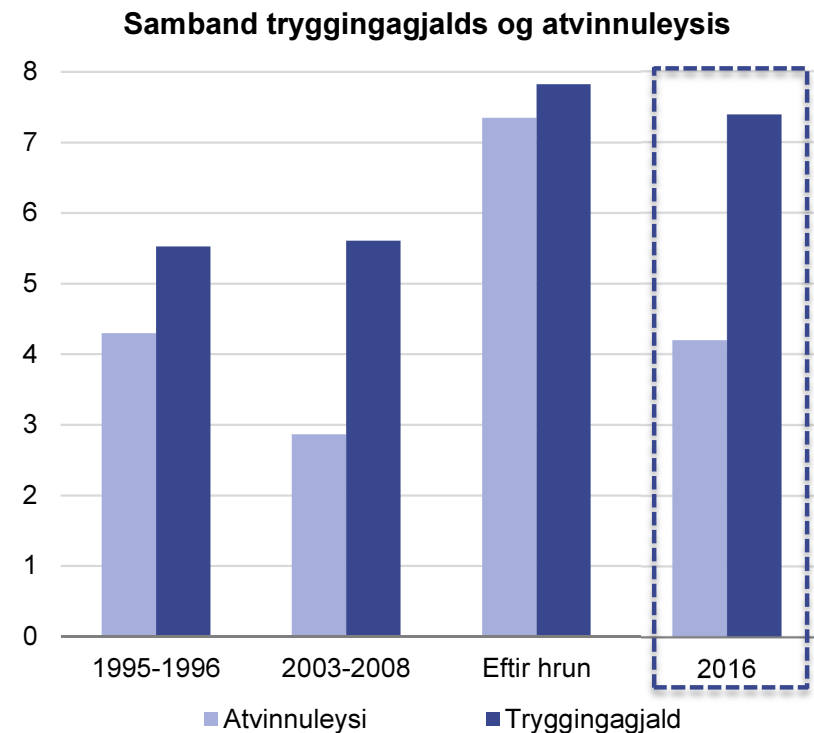
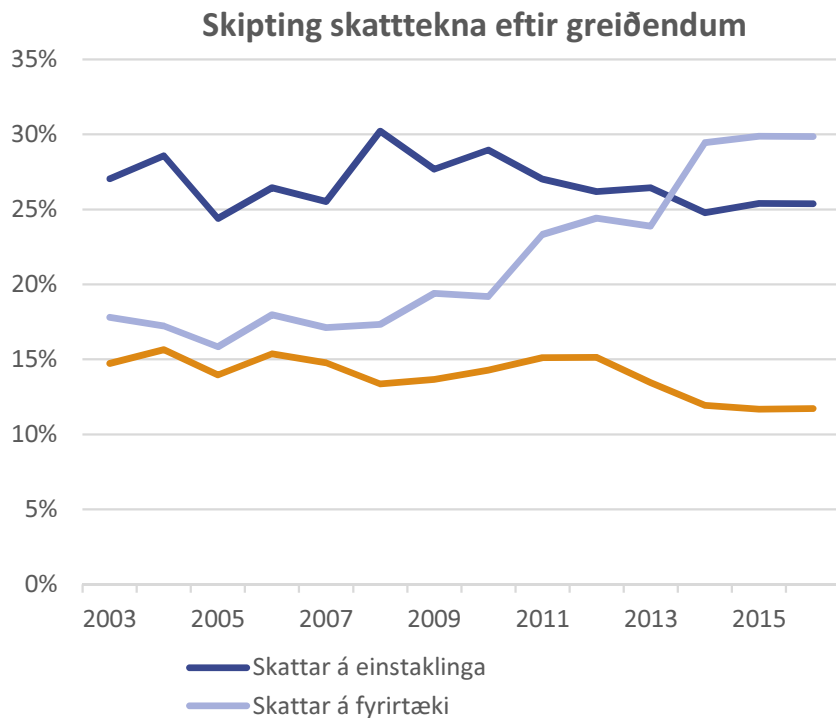
**Nafnstýrivextir, %**



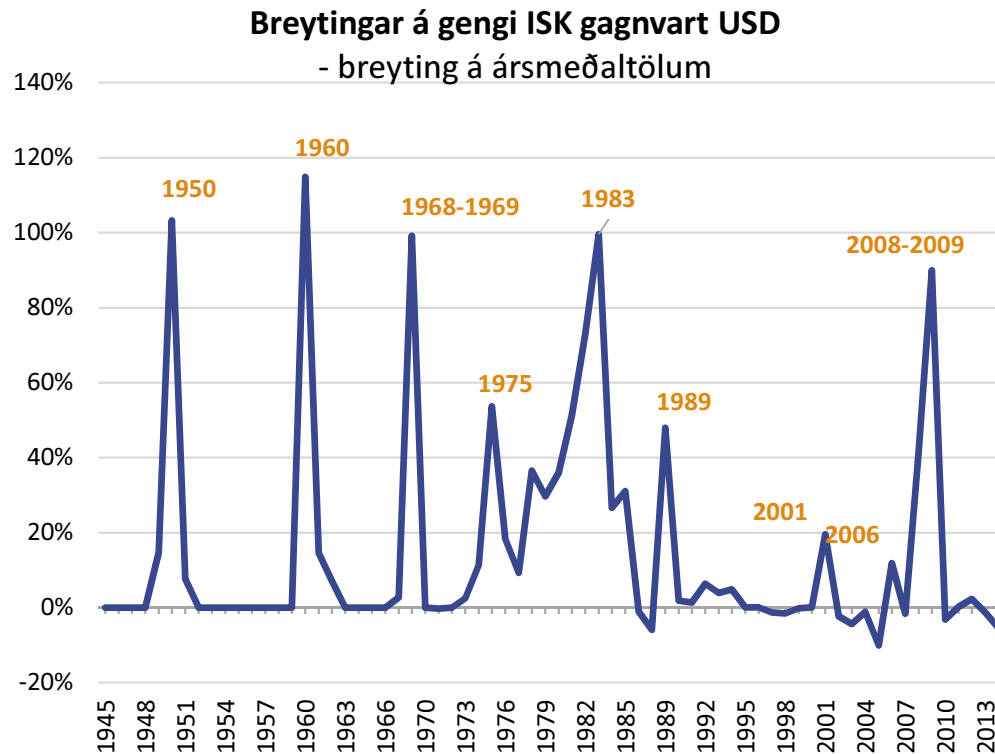
# Stöðugra skattkerfi

Leiðin að hallalausum ríkisrekstri hefur ekki verið sársaukalaus og meginþungi hennar komið fram í formi nýrra skatta á atvinnulífið. Frá hruni hafa nýir skattar á fyrirtæki aukist um 82 ma.kr. þá er ekki tekið mið af áhrifum þrotabúa

- Tryggingargjaldið skilar árlega viðbótartekjum upp á 20 ma.kr.
- Bankaskattur án áhrifa þrotabúa skilar árlega viðbótartekjum upp á 20 ma.kr.
- Tekjuskattur lögaðila skilar árlega viðbótartekjum upp á 15-20 ma.kr.



# Íslensk hagstjórn er hamfarasaga útflutningsgreina

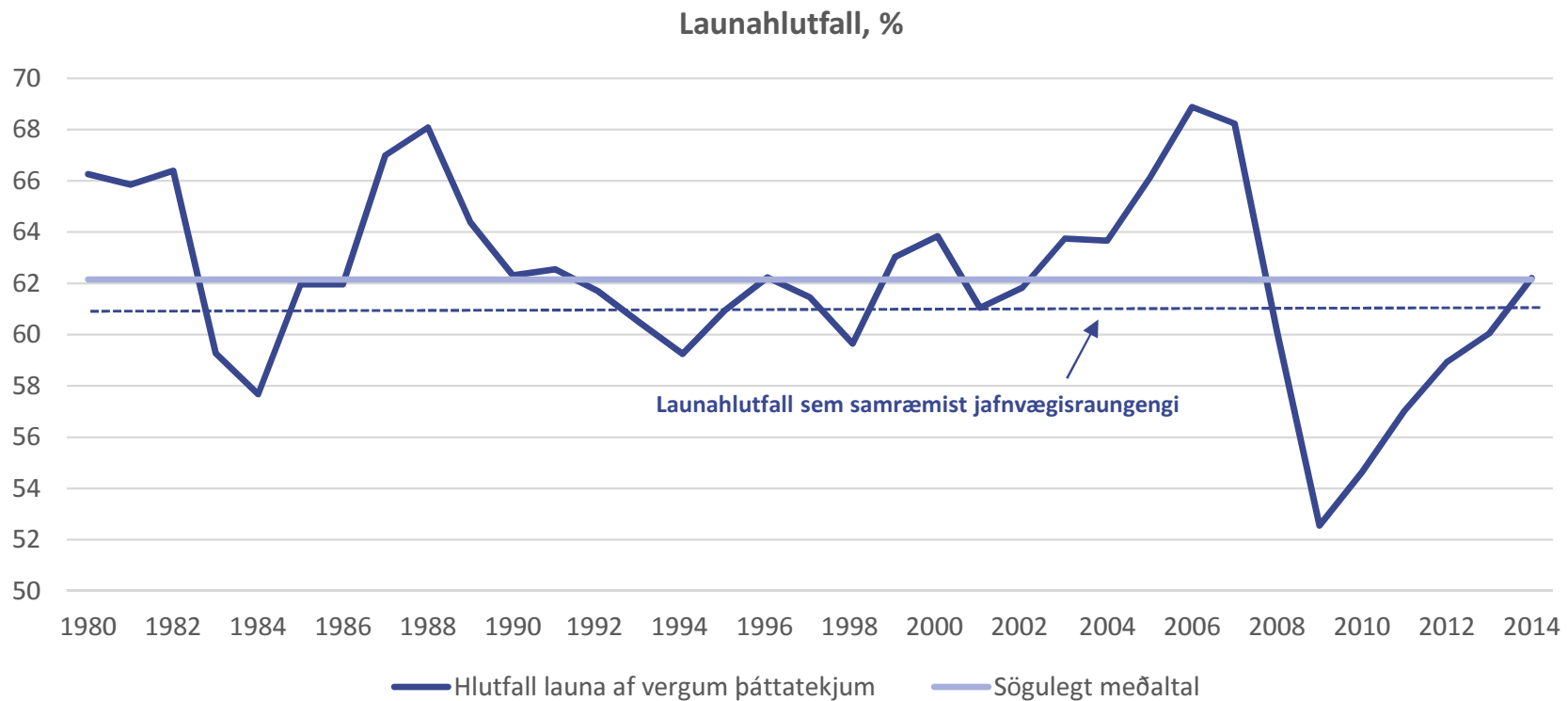


## Ósjálfbær styrking raungengis

- Styrking raungengis sem ekki byggist á aukinni framlegð útflutningsgreina leiðréttist að lokum með gengisfalli krónunnar.
- Gengisfellingar síðustu áratuga eru því afleiðingar slakrar hagstjórnar.

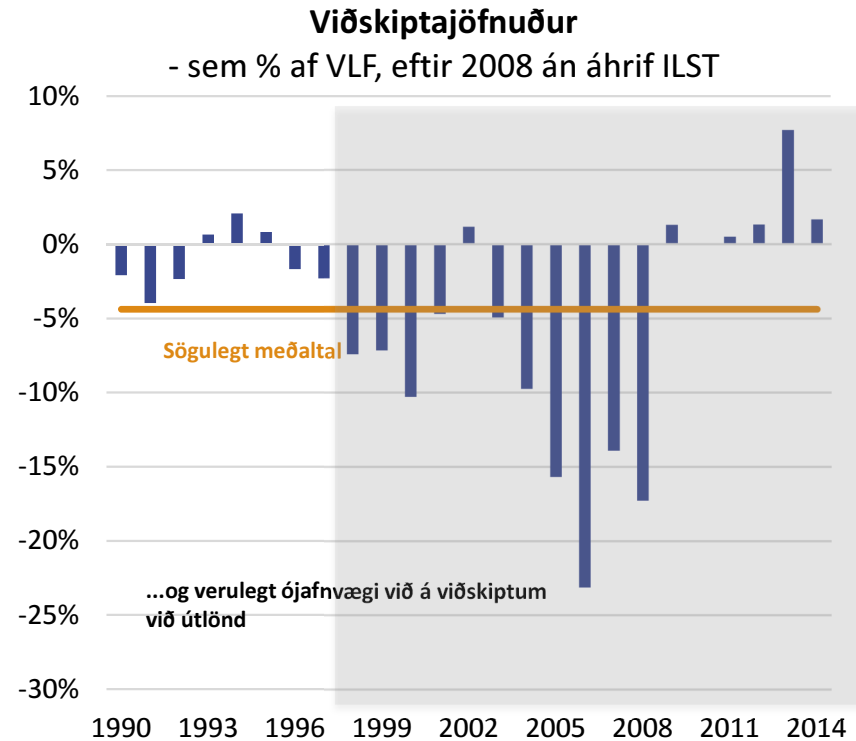
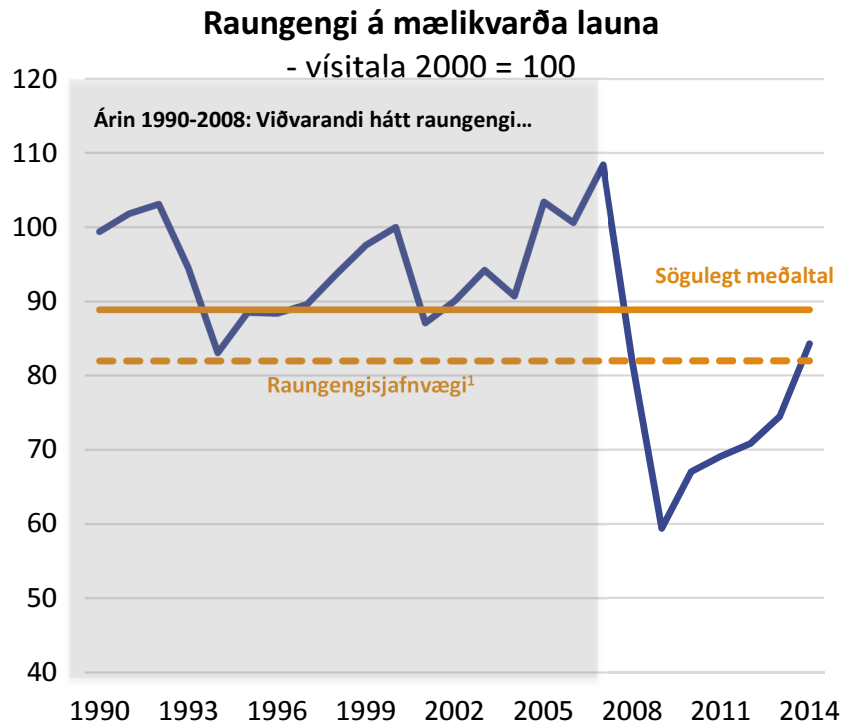
# Sjálfbært launahlutfall?

Launahlutfallið féll verulega í kjölfar hrunsins en hefur samfara auknum umsvifum í hagkerfinu vaxið á ný og mælist í dag rétt yfir sögulegu meðaltali.



# Árin fyrir hrun: Viðvarandi viðskiptahalli við sögulega hátt raungengi

Raungengi íslensku krónunnar síðastliðna áratugi samrýmdist ekki jafnvægisástandi. Var því haldið uppi með viðvarandi viðskiptahalla, að meðaltali 5% af VLF, fjármögnuðum að mestu með erlendum lántökum.

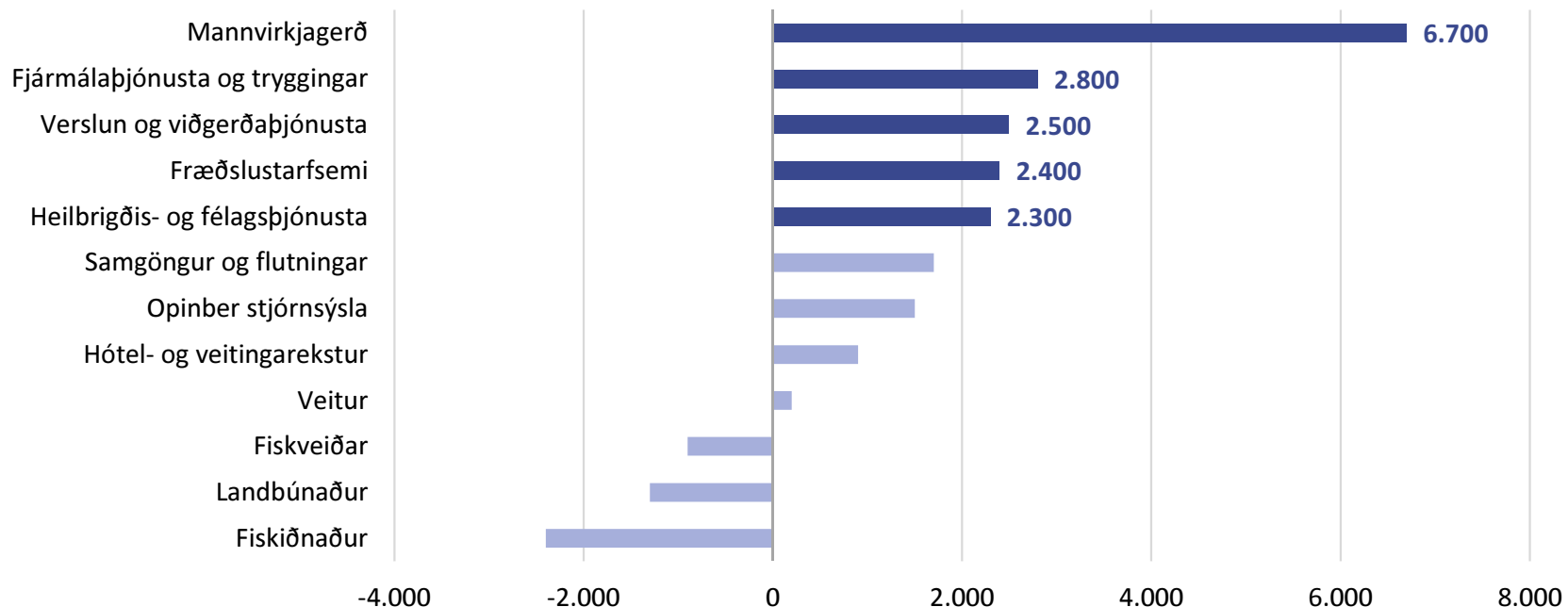


<sup>1</sup> Raungengi sem samræmist ytra jafnvægi

# Fyrir hrun: Störfin sem sköpuðust voru einkum á innanlandsmarkaði

Sterkt raungengi færði framleiðsluþætti frá útflutningsgreinum til greina sem eingöngu starfa á innanlandsmarkaði

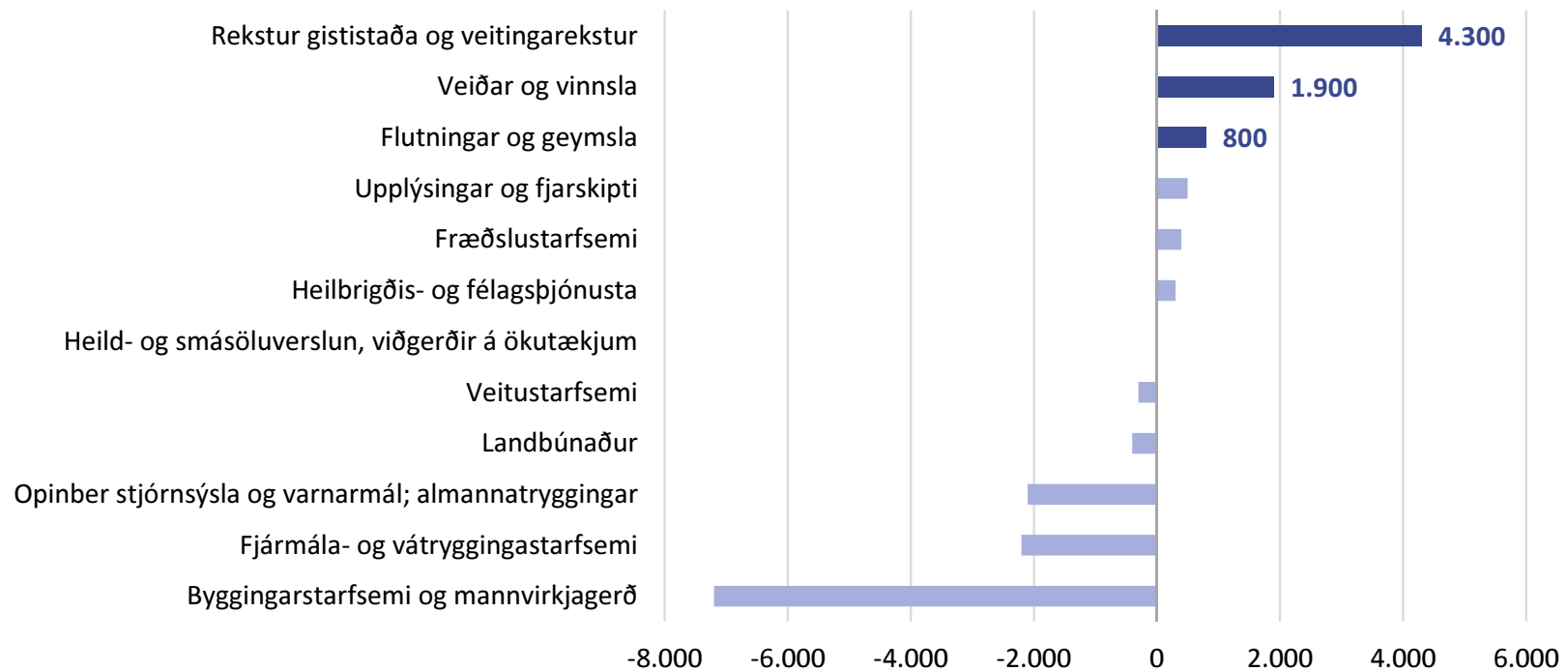
Breyting á fjölda starfandi eftir atvinnugreinum 2003-2008



# Eftir hrun: Störf hafa skapast, einkum í útflutningsgreinum

Lækkun raungengis olli snarpri tilfærslu framleiðslupátta til útflutningsgreina

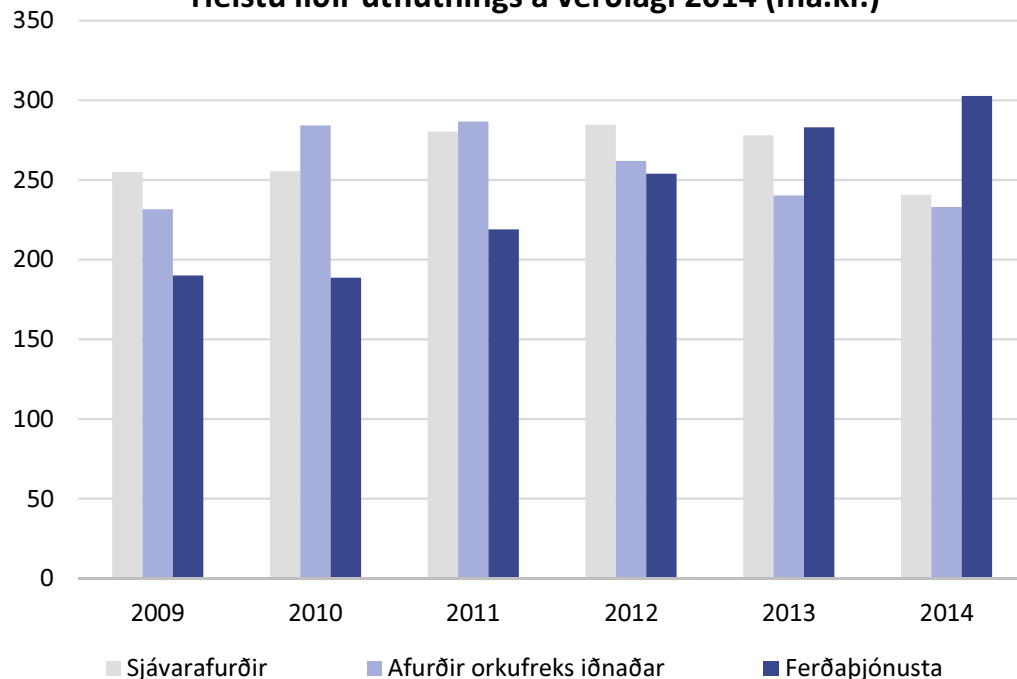
Breyting á fjölda starfandi eftir atvinnugreinum frá 2008 - 2014



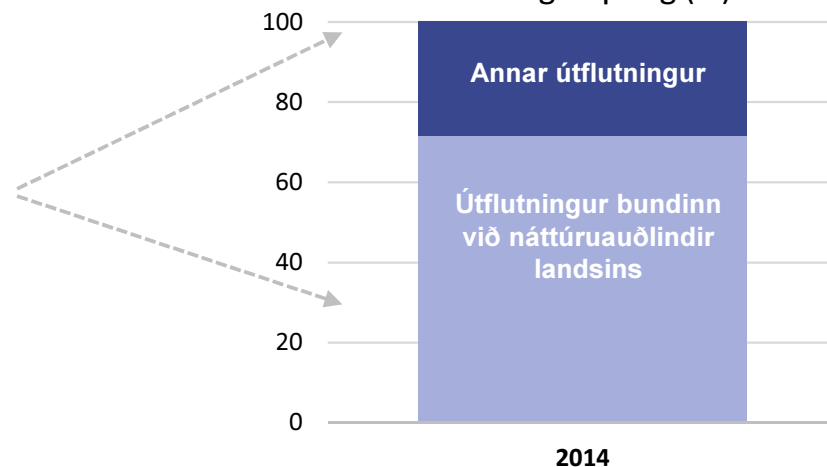
# Væri fjölbreytnin meiri ef hagstjórnin hefði verið öðruvísi?

Útflutningur Íslendinga er að mestu bundinn við náttúruauðlindir landsins. Fjölbreyttur útflutningsiðnaður mun ekki dafna hér á landi nema stöðugt rekstrarumhverfi sé tryggt til langs tíma.

Helstu liðir útflutnings á verðlagi 2014 (ma.kr.)



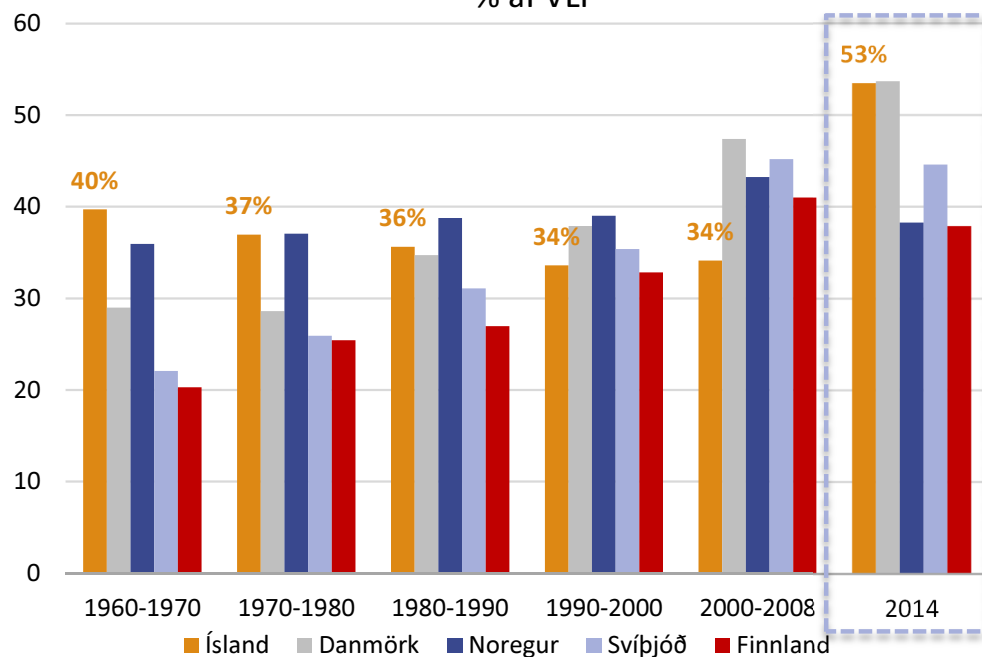
Útflutningur  
- hlutfallsleg skipting (%)



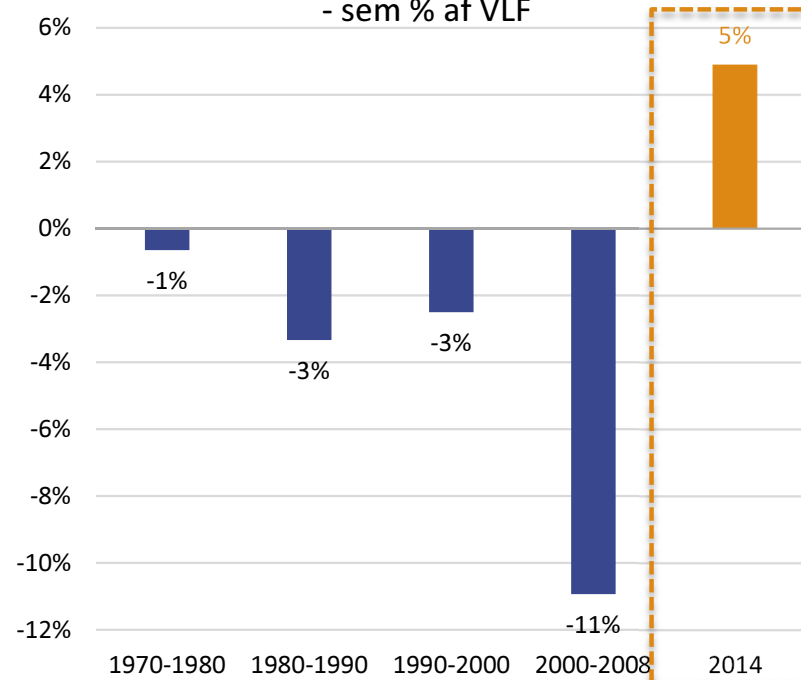
# Mikilvægi þess að verja útflutningsgreinar

Sjálfbært raungengi ver útflutningsgreina og kemur í veg fyrir erlenda skuldasöfnun. Síðustu áratugina hefur útflutningurinn að meðaltali ekki staðið undir innflutningi – þar til fyrst nú

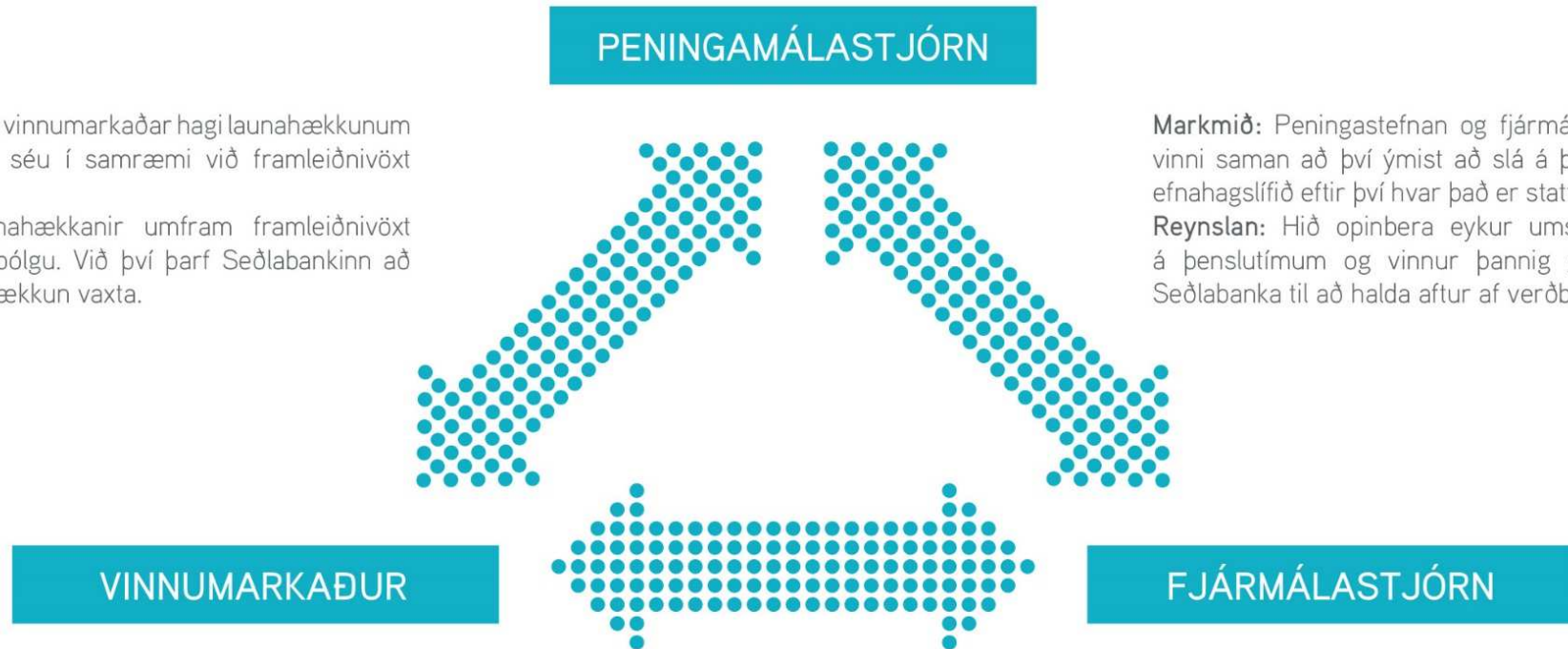
**Norðurlöndin: Útflutningur vöru og þjónustu**  
- % af VLF



**Viðskiptajöfnuður á Íslandi**  
- sem % af VLF



# Höfum við lært af reynslu fyrri tíma?



**Markmið:** Aðilar vinnumarkaðar hagi launahækkunum þannig að þær séu í samræmi við framleiðnivöxt hagkerfisins.

**Reynslan:** Launahækkanir umfram framleiðnivöxt skila sér í verðbólgu. Við því þarf Seðlabankinn að bregðast með hækkun vaxta.

**Markmið:** Peningastefnan og fjármál hins opinbera vinni saman að því ýmist að slá á penslu eða örva efnahagslífið eftir því hvar það er statt í hagsveiflunni.

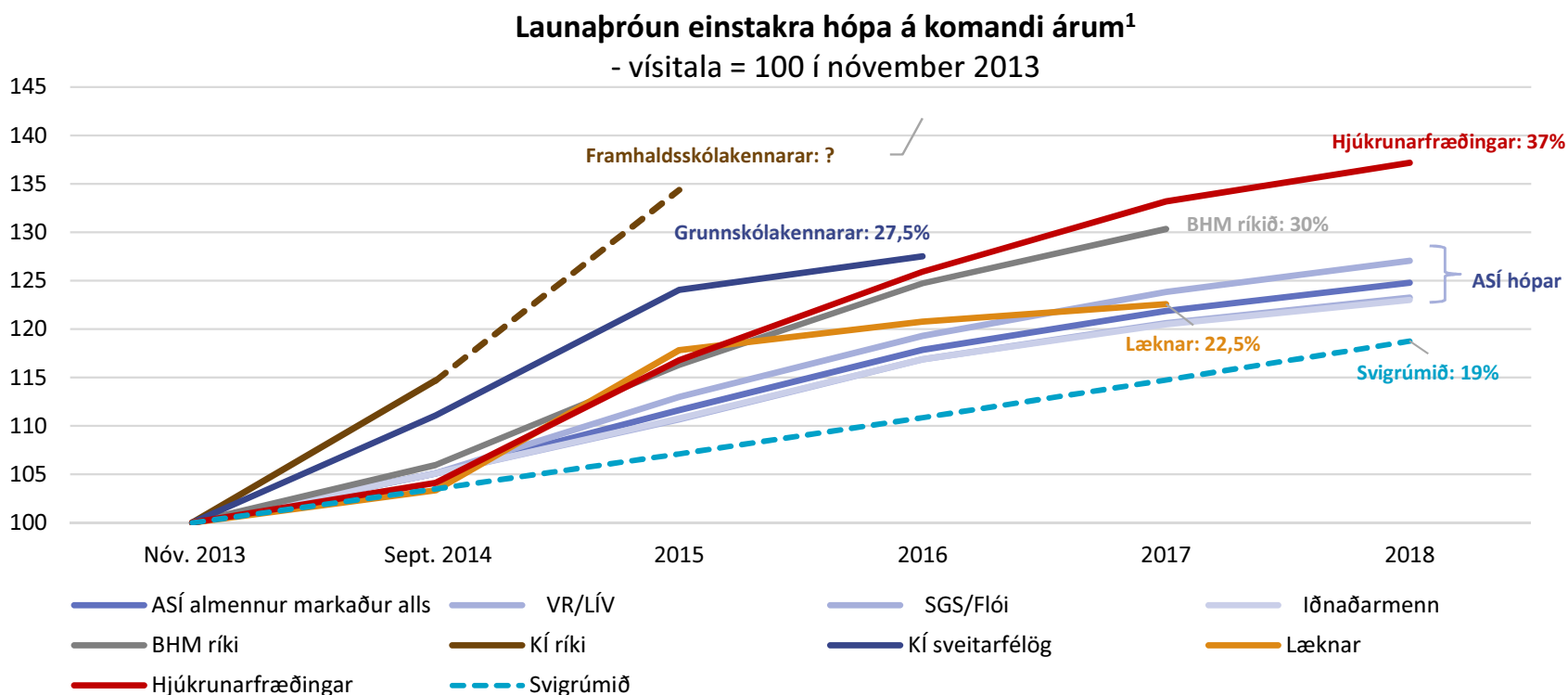
**Reynslan:** Hið opinbera eykur umsvif sín ítrekað á penslutímum og vinnur þannig gegn tilraunum Seðlabanka til að halda aftur af verðbólgu.

**Markmið:** Hið opinbera og almennur vinnumarkaður samræmi launahækkanir.

**Reynslan:** Skortur á heildstæðri launastefnu hefur valdið togstreitu milli launafólks á almennum og opinberum vinnumarkaði. Hvor hópur reynir að tryggja sinn hluta af kökunni og samkeppni þeirra þrýstir launum upp meira en tilefni eru til m.v. undirliggjandi hagstærðir.

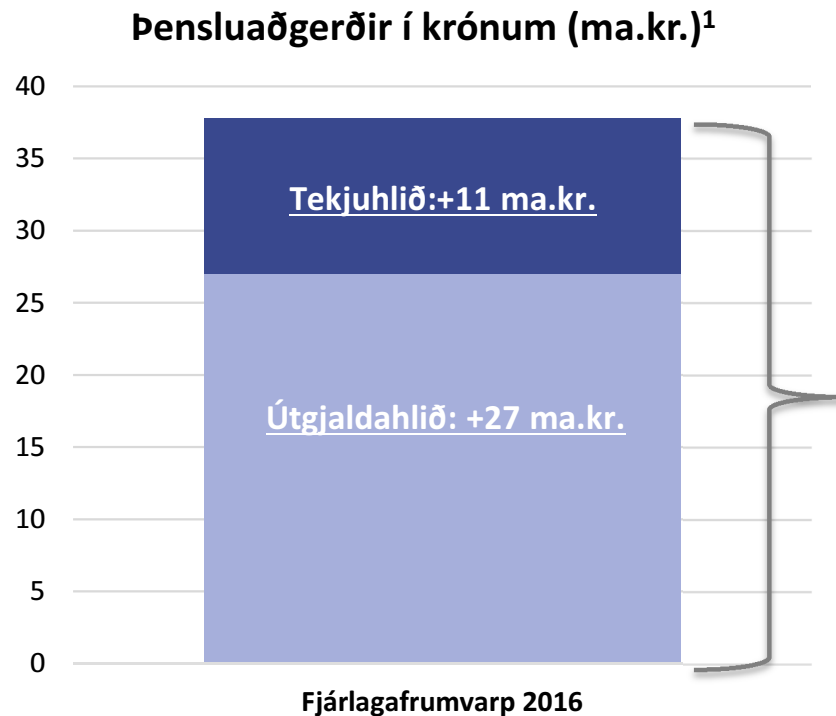
# 1. Vinnumarkaðurinn hefur misst tökin

Samningsbundnar hækkanir á undanförunum misserum hafa verið langt umfram gefið svigrúm sem Seðlabankinn boðaði.



<sup>1</sup> Launavísitölur frá Hagstofu og fjármálaráðuneyti 2013-2014 og framreikningur með niðurstöðu þegar gerðra kjarasamninga og gerðardóms BHM og Fíh

## 2. Fjárlagafrumvarp 2016 er pensluhvetjandi



### Pensluáhrif frumvarpsins: +38 ma.kr.

#### 1) Kerfisbreytingar á tekjuhlíð: +11 ma.kr.

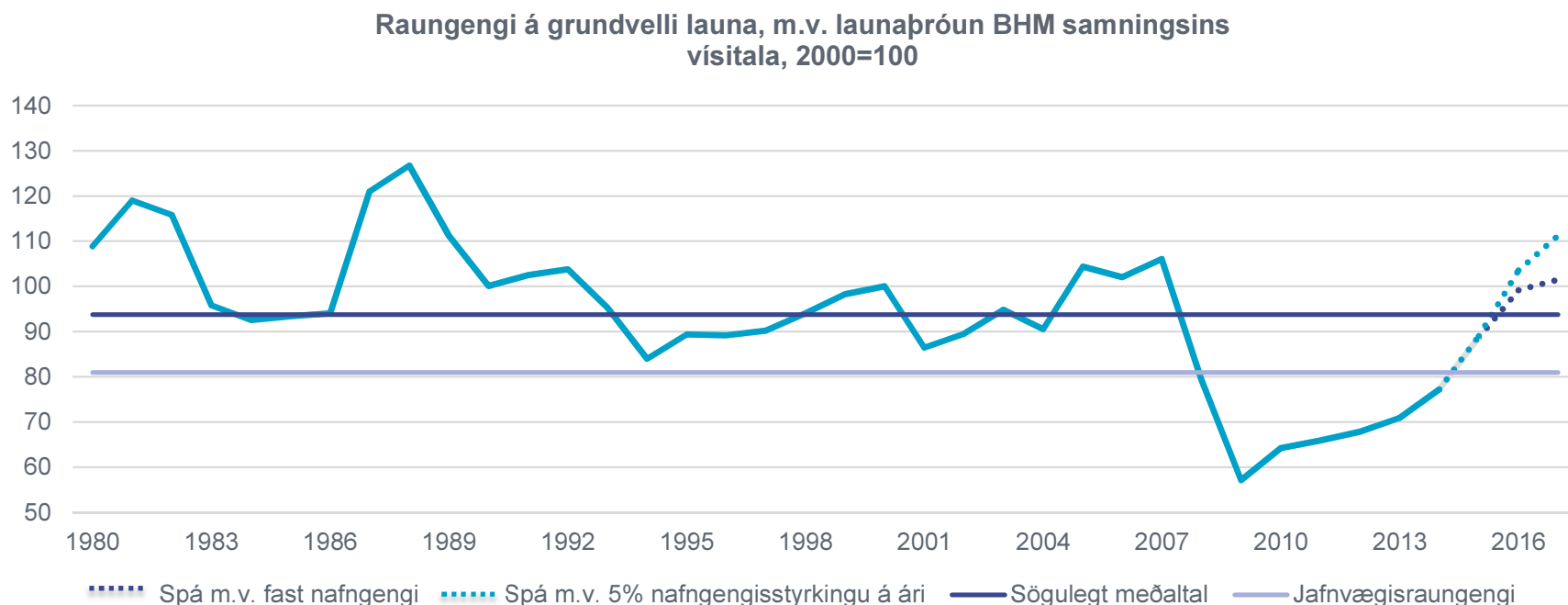
- Lækkun á tekjuskatti einstaklinga
- Niðurfelling tolla
- Aðrir þættir

#### 2) Aukning útgjalda: +27 ma.kr.

- Ríkisútgjöld að frádregnum fjármagnskostnaði, atvinnuleysistryggingasjóði og aðra óreglulega liði
- Aukningu útgjalda má að mestu rekja til aukins launakostnaðar

# Óhjákvæmileg raungengisstyrking framundan: Mun staðan svipa til 2007?

Raungengisstyrking gæti orðið allt að 20% á næstu tveimur árum. Ef fram fer sem horfir mun raungengisstaðan áður en langt um líður svipa til þess sem mældist hér á þensluárunum.



# Hvað getum við gert?

## Umbætur á öllum vígstöðum

1. **Rót vandans liggur hjá vinnumarkaði.** Umsamdar launahækkarnir eru langt umfram svigrúm atvinnulífsins. Slíkar launahækkarnir munu leiða til ósjálfbærrar raungengisstyrkingar áður en langt um líður sem grefur undan samkeppnisstöðu útflutningsgreina. **Heildstæð endurskoðun þarf að eiga sér stað á vinnumarkaðsmódelinu.**
2. Það þarf að **herða tókin á fjármálastefnu hins opinbera.** Aðhaldsleysi hjá hinu opinbera á pensluárum er áhyggjuefni. Takmarka þarf útgjaldavöxt hins opinbera á komandi árum. Frumvarp til laga um opinbera fjármál er **mikilvægt skref** í þá átt.
3. **Seðlabankinn er enn aftur skilinn einn eftir** í baráttunni um verðstöðugleika. Þrátt fyrir að mikilvægar umbætur hafi átt sér stað á peningastefnunni eftir hrun er þörf á frekari umbótum til að skerpa stjórnþæki Seðlabankans. **„Verðbólgaþéttun mið þús þús“** felst í því að Seðlabankinn horfi í auknum mæli til þróunar raungengis og hafi heimild til að beita sér gegn ósjálfbærri hækkun raungengis. Þannig er unnt að sporna gegn verulegu ytra ójafnvægi sem leiðréttist að lokum með gengisfalli krónunnar.

